

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การใช้ผลการวิจัยมีความสำคัญอย่างมากต่อวิชาชีพการพยาบาล เนื่องจากการใช้ความรู้ที่ได้ผ่านการทดลองใช้ในสถานการณ์จริงมาแล้วเป็นพื้นฐานสำหรับตัดสินใจในการปฏิบัติการพยาบาล เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการนำความรู้ที่รวบรวมจากผลการวิจัยมาจัดทำเป็นชุดกิจกรรม เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานซึ่งจะทำให้มีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลอย่างต่อเนื่องและทำให้บทบาทของพยาบาลวิชาชีพมีความเด่นชัดขึ้นในระบบบริการสุขภาพ (Titler, 1998) ปัจจุบันผู้รับบริการมีความต้องการด้านบริการพยาบาลมากขึ้น พยาบาลจึงต้องปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงาน โดยการทำการวิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งพัฒนาแนวทางปฏิบัติบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (evidence-based practice guideline) เพื่อให้เกิดคุณภาพในการให้บริการพยาบาลที่ชัดเจน (Polit & Hungler, 2001) การปฏิบัติงานบนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ (evidence-based practice) เป็นการใช้ผลการวิจัยในการปฏิบัติโดยมีการพิจารณาอย่างรอบคอบจากหลักฐานที่ดีที่สุด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจในการให้การดูแลสุขภาพ (Omery & Williams, 1999) และการปฏิบัติงานบนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์นั้นจะต้องมีการรวบรวมผลการวิจัยและนำเสนอเพื่อพิจารณาความเหมาะสมจากผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องก่อนนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติทางคลินิก เป็นการยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติเพื่อให้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ (Stetler, et al., 1998)

ปัจจุบัน ในประเทศไทยได้มีการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากิจการวิจัย เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยแผนพัฒนาการสาธารณสุขในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ให้มีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนากิจการวิจัยทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการแพทย์ การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพ เพื่อเพิ่มความสามารถในการดำเนินงานและบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพจากสถานบริการสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2544) เช่นเดียวกับสภาการพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้กำหนดมาตรฐานการพยาบาลและการผดุงครรภ์ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2540 ด้านการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลและการผดุงครรภ์ โดยให้ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ปฏิบัติงานบนพื้นฐานของศาสตร์ทางการพยาบาลและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องที่ทันสมัย มีการทบทวนประเมินกระบวนการดูแลผู้รับบริการอย่างเป็นระบบ มีการนำความรู้จากการวิจัยมาประยุกต์ในการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลและการผดุงครรภ์อย่างต่อเนื่อง (สภาการพยาบาล, 2544) ปัจจุบันโรงพยาบาลต่าง ๆ ได้มีการดำเนินการพัฒนางานโดยกำหนดมาตรฐานการจัดบริการ หรือการบริหารหน่วยงานในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เน้นการวิเคราะห์และปรับปรุงกระบวนการดูแลรักษาและให้บริการ ค้นหาสาเหตุที่แท้จริง ตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและข้อเท็จจริง ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแสวงหาทางเลือกใหม่ ตามแนวทางของสถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพ ที่ได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (hospital accreditation) ตลอดจนมีการนำมาตรฐานแห่งวิชาชีพ และข้อมูลเชิงประจักษ์ (evidence-based) มาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพยาบาลที่มีคุณภาพและผู้ให้บริการเกิดความพึงพอใจ (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2541) จากนโยบายดังกล่าวบุคลากรทางการพยาบาลจะต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้มีการทำวิจัยและใช้ผลการวิจัยในการแก้ปัญหาและพัฒนาการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดคุณภาพในการให้บริการ

จากการสำรวจงานวิจัยทางการพยาบาลในประเทศไทย พบว่า มีจำนวนงานวิจัยเพิ่มขึ้นทุกปีดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล และคณะ (2536) พบว่า ปี พ.ศ. 2512 - 2530 มีจำนวน 254 เรื่อง และ ไช้มุก วิเชียรเจริญ และคณะ (2536) พบว่า ปี พ.ศ. 2530 - 2532 มีจำนวน 156 เรื่องและ นาริรัตน์ จิตรมนตรี และคณะ (2542) พบว่า ปี พ.ศ. 2533 - 2537 มีจำนวน 329 เรื่อง ดังนั้นงานวิจัยทางการพยาบาล ปี พ.ศ. 2512 - 2537 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 739 เรื่อง รวมทั้ง นววิวรรณ โพธิ์ศรี และคณะ (2540) ได้สำรวจงานวิจัยทางการพยาบาลของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า ปี พ.ศ. 2518 - 2531 มีจำนวน 462 เรื่อง จำนวนวิจัยทางการพยาบาลที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าการวิจัยทางการพยาบาลของประเทศไทยได้ก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยในหน่วยงาน แต่การพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการใช้ผลการวิจัยในการปฏิบัติการพยาบาล นอกจากนั้นแล้วการทำวิจัยยังต้องใช้เวลาและเงินในการทำ หากไม่มีการใช้ผลการวิจัยจะทำให้ไม่คุ้มค่ากับวิจัยที่ทำไปแล้ว (รัตนาทองสวัสดิ์, 2532) และจากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบรายงานเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินการใช้ผลการวิจัยที่ชัดเจนในปัจจุบัน

การใช้ผลการวิจัยในการปฏิบัติ ด้านการศึกษา ด้านบริหารการพยาบาลล้วนมีความจำเป็นมากต่อการพัฒนาของวิชาชีพพยาบาล โดยมีการใช้ผลการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนางาน เพื่อให้เกิดคุณภาพ ผู้บริหารทางการพยาบาลมีหน้าที่รับผิดชอบด้านการ

บริหารจัดการ การปฏิบัติการพยาบาล การศึกษาการพยาบาล และการวิจัยทางการพยาบาล จะต้องกระตุ้นให้เกิดการใช้ผลการวิจัยในหน่วยงานของตน ซึ่งการใช้ผลการวิจัยในด้านใดก็ตาม ต้องอาศัยการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถใช้ผลวิจัยได้ในทางปฏิบัติ โดยการเตรียมและพัฒนาบุคลากร เตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ งบประมาณ และการจัดระบบการดูแล เพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ผลการวิจัย นอกจากนั้นความรู้เกี่ยวกับการใช้ผลการวิจัย ทั้งรูปแบบและผลที่ได้รับ จะเป็นแนวทางที่ผู้บริหารจะสามารถบริหารจัดการให้มีการใช้ผลการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับการใช้ผลการวิจัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหารทางการพยาบาล (Joco, Price, & Davidson, 1994)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ามีการดำเนินการเพื่อให้เกิดการใช้ผลการวิจัยและการปฏิบัติงานบนฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ในต่างประเทศ ได้มีโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายและมีรูปแบบการใช้ผลการวิจัยในลักษณะต่าง ๆ กัน ดังเช่น รูปแบบของคณะกรรมการวิชาการอุดมศึกษาระหว่างรัฐในภูมิภาคตะวันตก (The Conduct and Utilization of Research in Nursing [CURN] Project) (White, Leske, & Percy, 1995; Beaudry, VandenBosch, & Anderson, 1996) รูปแบบสเตทเลอร์ (Stetler model) (Stetler, 1994 ; Tibbles, & Sanford, 1994 ; White, Leske, & Percy, 1995; Burns & Grove, 1997 ; Radjenovic & Chally, 1998) และรูปแบบไอโอวา Iowa model (White, Leske, & Percy, 1995; Linda, Sargent, & Burke, 1998). ดังตัวอย่างรายงานที่ดีพิมพ์ในประเทศสหรัฐอเมริกาของบิวคราย แวนเดนบอสช์ และแอนเดอร์สัน (Beaudry, VandenBosch, & Anderson, 1996) ที่ได้รายงานการนำรูปแบบการใช้ผลการวิจัยของ CURN เป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการวัดอุณหภูมิผู้ป่วยไม่มีไข้ ไปใช้ในโครงการการปฏิบัติที่มีหลักฐานจากการวิจัยของพยาบาล แรเดเจโนวิชและชาลลี (Radjenovic & Chally, 1998) รายงานการใช้รูปแบบสเตทเลอร์ เป็นกรอบแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการใช้ผลการวิจัยและเสนอผลงานของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี ลินดา ซาร์เกินท์ และเบอร์ก (Linda, Sargent, and Burke, 1998) รายงานการใช้รูปแบบไอโอวาในการนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อส่งเสริมการดูแลผู้ป่วยให้มีคุณภาพ (Titler, Kleiber, Steelman et al, cited in Linda, Sargent, & Burke, 1998) และได้รายงานผลสัมฤทธิ์ของโครงการดังกล่าวโดยยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงการกำหนดระยะการนอนพักหลังการตรวจวินิจฉัยผู้ป่วยโรคหัวใจโดยการใส่สายผ่านทางเส้นเลือดแดงฟีโมรอล (femoral artery) เป็นต้น

ผู้วิจัยพบว่าการเสนอรูปแบบการใช้ผลการวิจัยหลายรูปแบบ ในวรรณกรรมที่ได้ทบทวนและพบว่าเป็นการยากที่จะสรุปได้ว่ารูปแบบการใช้ผลการวิจัยใดที่มีประสิทธิภาพ โดยวิธีการทบทวนวรรณกรรมที่ปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป และพบว่าการศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

ซึ่งเสนอแนะโดยสถาบันโจนนาบริก (Joanna Briggs Institute, 2001) มีการกำหนดวัตถุประสงค์และกระบวนการที่น่าเชื่อถือและสามารถทำได้มาซึ่งหลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ ของรูปแบบการนำผลการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสถาบันโจนนาบริกเป็นสถาบันที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันของนักวิจัยทางการแพทย์พยาบาลในประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และฮ่องกง ทำหน้าที่ประสานงานและดำเนินการเพื่อให้การวิจัยทางการแพทย์ ผู้ปฏิบัติการพยาบาลและผู้บริหารทางการแพทย์ได้ร่วมกันดำเนินการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (systematic review) เพื่อให้ได้แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เป็นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นบทความทางวิชาการในวารสาร (journal) รายงานการวิจัย ที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบหรือคำตอบจากหลักฐานที่ดีที่สุด (best evidence) ที่ปรากฏในเอกสารที่ศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้คือ การระบุประเด็นที่ต้องการศึกษา การสืบค้นหาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การคัดเลือกเอกสารที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด การประเมินเอกสาร การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ได้รับการคัดเลือก รวมถึง การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลเพื่อตอบปัญหาหรือคำถามการวิจัย โดยยืนยันได้ถึงความน่าเชื่อถือของการทบทวนวรรณกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นหลักฐานในการปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practice) (Joanna Briggs Institute, 2001) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะหาข้อสรุปจากหลักฐานที่ปรากฏ โดยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ผลการวิจัย ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานซึ่งผู้บริหารสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเลือกรูปแบบกระบวนการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์รูปแบบการใช้ผลการวิจัยที่ปรากฏในวรรณกรรมทางการแพทย์

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการใช้ผลการวิจัยในวรรณกรรมทางการแพทย์มีอะไรบ้าง
2. รูปแบบการใช้ผลการวิจัยในวรรณกรรมทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพ คือรูปแบบใด

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ผลการวิจัย โดยจำกัดเฉพาะวรรณกรรมทางการแพทย์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งที่เป็นบทความทางวิชาการในวารสาร รายงานการวิจัย ที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชน ได้แก่ เผยแพร่ในห้องสมุด เผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตที่สามารถสืบค้นได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2544

นิยามศัพท์

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ หมายถึง การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นบทความทางวิชาการในวารสาร รายงานการวิจัย หรือรายงานวิทยานิพนธ์ ที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบหรือคำตอบจากหลักฐานที่ดีที่สุดที่ปรากฏในเอกสารที่ศึกษา โดยมีขั้นตอน ดังนี้คือ การระบุประเด็นที่ต้องการศึกษา การสืบค้นหาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การคัดเลือกเอกสารที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด การประเมินเอกสาร การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ได้รับการคัดเลือก รวมถึง การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลเพื่อตอบปัญหาหรือคำถามการวิจัยโดยยึดตามสถาบันโจนนาบริกส์ (Joanna Briggs , 2001)

วรรณกรรมทางการแพทย์เกี่ยวกับการใช้ผลการวิจัย หมายถึง ข้อเขียนเกี่ยวกับการใช้ผลการวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาพยาบาล การบริหารการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล ที่ปรากฏ เป็นบทความทางวิชาการในวารสาร รายงานการวิจัย หรือรายงานวิทยานิพนธ์ที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้แก่ เผยแพร่ในห้องสมุด เผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตที่สามารถสืบค้นได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2544

รูปแบบการใช้ผลการวิจัย หมายถึง การแสดงหรือการนำเสนอขั้นตอนการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามลำดับเกี่ยวกับการใช้ผลการวิจัย ที่เสนอโดยนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ และมีชื่อเรียกเฉพาะ ซึ่งการแสดงหรือการนำเสนออาจใช้วิธีการพรรณนาและหรือการแสดงผังภาพ

ประสิทธิภาพ หมายถึง ประโยชน์จากจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่พิจารณาจากต้นทุนและปัจจัยอื่น ๆ ที่ใช้ในการกำหนดและดำเนินการตามแผนการใช้ผลการวิจัย ซึ่งการที่จะทำให้การใช้ผลการวิจัยที่ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายด้วยต้นทุนที่เหมาะสม โดยต้นทุนวัดจาก เวลา เงิน การผลิต ความพึงพอใจ